

Den oerhörda

Fritänkaren

Nr 55 Mars 1997

Femte årgångens nummer 4.

Innehåll i detta nummer :

Balladen om Hagabions Café	2
De goda breven (bl.a. från Kenya)	4
Fritänkaren och Letnany-förlaget - framtidsplanering	5
"Den heliga tystnadsplikten", del 4, av J.B.Westerberg	6
Doktor Sandys protest	10
Rapport från Ryssland	11
Rapport från Finland	11
UFO: John Bede ställer J.B.Westerberg mot väggen	12
Gore Vidals stora romaner	14
Den gudomlige demonen - den oerhörde Gustav Mahler	16
Filmen om Karen Blixen (med kulturkalender 1.3 - 15.4.1997)	18
Orienten: Expedition Oman	20
Brev från broder Sven i Indien	23
Problem i Öst-Turkestan ("Sinkiang")	23
Nya Himalayaturer del 14 : Kathmandu	23

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men behandlar även gärna religion, politik och resor. Den beräknas utkomma med högst 12 nummer årligen på svenska och högst 3 på engelska. Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktör : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 41461 Göteborg, tel. 031-247887.

Medarbetare : John Bede, J.B.Westerberg, Dr Sandy, N. Sondefors, m.fl.

Årsprenumeration: 200 kr (även i Danmark och Norge)

Tvåårsprenumeration: 300 kr

Postgiro : 621 39 94 - 4

Redaktionsslut för detta nummer : 24.2.1997

Copyright (c) C. Lanciai med medarbetare.

Detta är Letnany-förlagets 29-e publikation.

Balladen om Hagabions Café

Caféet öppnades när Hagabion flyttade från Haga till Victoriaskolan vid Linnégatan för nästan 20 år sedan. Det var skolans Bamba som inrättades till café med bibehållande av allt vad som hört barnbespisningssalen till: trästolar och skrangliga bord, serveringsdisk och bambakök. Det var bara att fortsätta ruljangsen, det var billigt och praktiskt, och anspråken var rimliga.

Detta utvecklade sig med åren till stadens trivsammaste café. Där kunde man sitta kvällarna i ända och sörpla billigt kaffe ur muggar av varierande storlek och typ, man kunde sitta hur länge som helst och spela schack av hjärtans lust, och klientelet var det mest originella och skiftande i kanske hela staden. Framför allt var det en invandrar-oas av oöverskådlig betydelse. Så småningom installerades även ett gammalt piano, där vem som helst kunde sitta och klinka små trivsamma trudeluttar i intim belysning. Atmosfären var i caféet liksom i hela denna Hagabio som i en gammal kvartersbiograf på 20-talet. Det kunde inte bli bättre.

Mot jul kördes gästerna ut, och lokalerna skulle målas om. Men inte bara lokalerna målades om. Allt gjordes om till ett modernt café med bardisk och höga barstolar, och det infördes en ny psykedelisk belysning med skumt och kallt ljus, så att man inte ens längre kunde läsa tidningen på caféet. Även de nya färgerna i lokalen var kalla, gråa och sterila. Ej längre fick man sitta i lugn och ro, utan evig bakgrunds-skvalmusik infördes som extra tortyr för gästerna. Ej längre fick man köpa frukt till kaffet, ej längre fick man de gamla kokosbollarna eller fyllda pirogerna, även de klassiska otympliga muggarna togs bort, varpå nya stereotypa av mindre storlek infördes medan priset förblev det samma.

Det säger sig självt att alla stamgäster försvann. Den gamla miljön hade förändrats till motsatsen, därmed försvann all trivsel och ursprunglighet, och kvar blev bara en vidrig modernitet utan ett spår av charm eller liv.

Ingen spelar längre schack på Hagabions Café, och där finns inga tidskrifter kvar att läsa - förut fanns alla och även ett stort antal dagstidningar. Ingen spelar heller längre på pianot - det behövs ju inte mer när skvalmusiken i högtalarna tagit över.

När jag pratade med den nya bartendern menade han att de gamla lokalerna inte hade städats på 20 år och därför blivit utdömda. Jag hade aldrig skäl att klaga på renligheten eller på kvaliteten på hur det gamla kaféet drevs. Men jag har alla skäl att klaga på det nya, och jag går aldrig dit mera - i solidaritet med alla de gamla stamkunderna från alla världens länder.

Varför *får* människan inte längre ha en mänsklig miljö?

De goda breven

Bland annat har helgerna diskuterats. Så här skriver en kollega i Stockholm:

"Julen i Sverige är ej längre någon kristen helg, vilket den en gång varit, utan har nu snarare blivit en gigantisk köpfest med kvasireligiösa stämningvärden, vars höjdpunkt är Luciafirandet. Sedan klingar denna vintermarknad så småningom ut, och på julaftonen tar man igen sig efter denna långdans kring den gyllene kalven, som

egentligen började redan i slutet av oktober, med Kalle Anka, Pluto och Benjamin Syrsa, folkhemmets andliga förkunnelse.

För denna profanering av julen, som alltmer breder ut sig, står jag helt främmande, och därför har jag kommit att söka mig till de grekisk-ortodoxa församlingar, där man fortfarande enligt den julianska kalendern firar Kristi födelse, dvs. 13 dagar senare, och där jag i stillhet, fjärran från marknadsgycklet, kan få uppleva julens religiösa budskap och kontemplativa stämningssvärden. Hemma läser jag då diakonen Romanos' julhymner i Hjalmar Gullbergs utsökta översättning."

Man erinrar sig då invandrades benämningar för julen och påsken här i Sverige. Julen kallar de för "Paketfesten" och påsken för "Äggfesten".

Så här skildrar en besökare från Kenya sina intryck av de religiösa festerna i Sverige för en släkting hemma i Kenya:

"Det här är ett väldigt exotiskt land med djurälskande invånare, där olika djurkulturer avlöser varandra under nästan hela året, som om djur var de heligaste avgudar som finns. Några dagar under början av solperioden dyrkar de med utomordentlig iver sina fjäderfän, då de smyckar sina hem med hönsfjädrar och bilder av kycklingar, och de har till och med en hare som lägger ägg, som han transporterar till barnen. De ägg som då hela folket förtär har ytterst varierande konsistens, och som om deras innehålls variationsrikedom inte skulle vara tillräckligt, så målar de dessutom hönsäggen på utsidan, som för att förbättra hönsens och påskharens prestationer. Samtidigt klär de ut sina barn till hemska gubbar och häxor, som för att i god tid förbereda dem för ålderdomens kommande prövningar, medan de tänder stora farliga eldar och fyrar av raketer, ofta så att de offerar sina lemmar samtidigt. Vitsen med detta har jag inte förstått. Jag tror att det är något slags ond gudom de sålunda försöker skrämman bort, men han verkar ändå återkomma varje år.

Senare på året, när solen - som också alla dyrkar - står som högst på himlen, klär de höga stänger med blommor och blad och reser denna mot skyn, medan de dansar runt och sjunger sitt hemlands vemodiga sånger. Detta verkar vara någon sorts fruktbarhetsfest, då stängen pryds med två kransar i samma ordning som våra testiklar pryder grenen. Den mest egendomliga dansen i detta sammanhang var när de härmade inte bara grodornas ljud utan även deras rörelser. Det hör till denna fest att de också fullständigt hänger sig åt allsköns dryckjom, nästan som för att förvandla sig själva till krälände amfibier, vilket de ibland lyckas med, så att de inte ens längre kan prata utan bara rapa och kväka.

När kvällarna sedan blir mörkare igen flockar sig människorna kring enkla ljuslågor. Nu sätter de vuxna på sig haklappar och små mössor, precis som på amerikanska barnkalas; men de djur som de hyllar under sådana ceremonier är små skaldjur, som de äter tillsammans med samma starka drycker som till grodfesten, som om det gällde att den här gången bli som dessa kräl- eller krabbdjur.

Men det hemskaste av allt hände mig när nätterna var som allra längst. En natt öppnades min dörr, och en mängd lösa kvinnor i vita, fotsida klädnader trängde in utan minsta förvarning, som för att göra något förskräckligt med mig. Antagligen för att ytterligare öka skräckeffekten hade en av dem dessutom lågande ljus i sitt hår, men snart lugnade jag mig, när de bara tycktes sjunga om hästar och vilja tala om katter, som

de menade sig bjuda på, men det var lyckligtvis inga katter, varken stekta eller kokta, utan bara en sorts svårsmälta cementbröd.

I detta land var det sällan jag hörde någon tala om sin gud. Men jag fick vara med och se när de firade den stora grisfesten. De anrättade grisen på många olika sätt, och när de på den första festdagens afton hade ätit grisen - DÅ kom deras gud.

Ja, de sade ju aldrig att det var så, men jag förstod nog. Han liknade vår gamle medicinman med mask framför ansiktet prytt med väldigt mycket vitt löshår och iförd en extra varm kostym helt i rött, - antagligen för att synas bra mot snön. Han hade dyrbara gåvor med sig till människorna, som då blev glada och lyckliga. Sedan försvann han igen. Jag såg många sådana, och jag misstänker att de är statligt anställda. De sade, att han brukar komma en gång om året. Jag undrar då vad han gör resten av året, för han kan ju knappast leva på en lön för ett jobb som bara räcker några dagar varje år, då alla andra i detta land måste jobba häcken av sig hela året bara för att överleva det att de måste ge staten nästan hela sin lön. Det är kanske för detta som staten tröstar dem med att skicka dem röda snälla medicinmän (som alltid är stora och trinda och glada) under de dagar när året är som mörkast. Jag blev aldrig klok på om deras gud var dessa lösdrivande gubbar med säckar eller om det var grisen."

Fritänkaren och Letnany-förlaget

Fritänkaren röner en allt livligare uppskattning från olika håll. Detta beror inte enbart på förbättringen i den tekniska utformningen utan framför allt på innehållet. För detta är vi "vår man i Himalaya" J.B.Westerberg samt den unga debutanten Lina Gunnarsson (pseudonym) särskilt tack skyldiga. När vår planerade Indienresa i höstas havererade, liksom de flesta andra resor under fjolåret, så att Fritänkarens nya planerade reseskildringar uteblev, hade vår teolog bland bergen den stora godheten att skicka oss sin skisserade självbiografi, som väckt mycket stort intresse och nu går som ett slags *outstanding feature*-följetong. Lika stort beröm mötte Lina Gunnarssons novell "Offret", publicerad i sin helhet i januari-numret, i synnerhet från hennes kvinnliga kolleger, enkannerligen Laila Roth i England, som ju meddelat att hon sedan i höst arbetar på en längre novell med liknande titel och tema. Dessa båda damer torde ha mycket gemensamt.

Letnany-förlaget har inte kommit ut med något nytt efter de elva premiärtitlar som presenterades inför Bokmässan i oktober, men planeringen är det inget fel på. Flera romaner planeras. Utom fortsättningen på både "Tibet" och "Gotisk historia" (båda hittills utkomna i del 1 av respektive 3 och 5) är flera romanprojekt på gång. Under december kom kuriöst nog två stycken romaner skrivna av präster på tapeten, den ena avliden men den andra vid liv, den ena katolik och den andra protestant, varvid den avlidna katoliken påträffades levande i den ännu levande protestantens romanmanuskript. Samtidigt som vi projekterar att ge ut en roman av en avliden präst får vi alltså läsa en annan prästmans manus i vilket den avlidne prästen helt oväntat förekommer livs levande. Den ena romanen arbetas på, medan den andra än så länge får vänta. Även ett större historiskt verk, "Karaktärer ur evigheten", planeras längre fram.

Och så har vi dramerna. "Fritänkarens Dramer del 1" har redan utkommit, och även om detta knappast är något drama i egentlig mening så kommer serien att bli lång. För

närvarande planeras en utgivning av vårt i Fritänkaren och i samlingen "Musik" redan presenterade Schubert-drama, "Besök hos musiken", i en fristående form med anledning av Schubert-jubiléet, som då kommer att tjäna som prototyp för en hel del andra dramer, som kommer senare.

Goteborgs Skrivarsällskap hade sitt årsmöte den 31 januari, varvid en ny styrelse tillträdde under goda auspicer trots allt, och optimismen tycks vara förhärskande trots sega förhandlingar som drog ut i tre timmar. Ett årsmöte skall helst inte vara längre än högst två timmar, ty därefter börjar de flesta lida av både träsmak i baken och mos i melonen.

Kort sagt, vi har mycket att göra i Fritänkaren och i Letnany-förlaget.

Här går vi nu direkt över till detta nummers mest kontroversiella inslag: det fjärde avsnittet av "Den heliga tystnadsplikten". Varning för chockerande ingredienser.

Därefter konsulterar vi dock direkt doktor Sandys sunda förnuft som plåster på eventuella sår.

"Den heliga tystnadsplikten" del 4, av J.B.Westerberg.

"Jag har alltid tagit folk på deras egna villkor. Jag kan aldrig ta avstånd från dem vad de än håller på med. Således lärde jag känna narkomanerna från deras eget perspektiv på tillvaron. Jag inte bara levde med dem natt och dag, utan jag satte mig även in i exakt hur de levde. Jag blev alltså en av dem.

Vad jag febrilt sökte efter i detta helvete var någon ljusning, någon mening med det hela, någon förklaring och Guds avsikt till att de frivilligt gick igenom sådana extrema mardrömsfasor och kom igenom dem förstörda för livet bara för att hänge sig åt nya och göra dem värre. Jag tänkte att det kanske fanns någon positiv verkan också med droger, eftersom de gjorde unga friska människor till sådana fanatiska proselyter på livstid. Sprit hade jag alltid känt avsmak för, det äcklade mig direkt, och cigaretter hade jag bara haft förakt till övers för - finns det något dummare än att avsiktligt slagga igen lungorna? Men droger var något annat. Här var en ny företeelse som människorna ännu inte kommit till rätta med. Det var ännu delvis ett otestat område, där fanns nya främmande världar att upptäcka, och det hade även sina lockelser, då det alltid är spännande att se hur långt på en farlig väg man kan gå. Vissa droger var ju även sexuellt upphetsande, och jag hade alltid lidit av hämningar på det området och vägrat acceptera mig som definitivt asexuell.

Det första jag kom på det klara med var att jag inte riskerade att bli beroende. Jag kunde hålla den viktiga distansen. Jag kunde när som helst tända på men även när som helst avbryta och lägga av. Abstinenser bekom mig inte. Och det var bara gott sällskap som kunde få mig att dela på en pipa eller ta gemensamhetstrippar. Det heter ju att alkohol bara är farligt om man dricker ensam. Det är exakt samma sak med narkotika. Det är bara när man upplever ruset tillsammans med andra som det kan ha någon uppbygglig effekt alls. Alla ensamhetstrippar är snedstrippar. Det finns inga undantag från den regeln.

Effektivast och mest njutbar av alla droger fann jag utan konkurrens heroinet vara, då det injeceras direkt i blodet. Då förlöstes något av mina sexuella hämningar, då

kunde jag känna en vällust och ett välbefinnande som jag aldrig kunde känna annars, och endast då kunde jag koppla bort från det liv som min mor och min styvfar hade givit mig som en sorts förbannelse snarare än ett liv. Men jag var samtidigt mycket försiktig med denna drog. Den var dyr, och det var den enda drog jag var rädd för, ty jag visste, att det var den enda drog jag skulle kunna bli beroende av.

Jungfrudomen

Jungfrudomen är en illusion,
ty det finns själar som föds redan våldtagna.
Men illusioner är alltid heliga,
vare sig de handlar om lycka eller trohet,
dygdens renhet och jungfrulighet
eller något annat man tror sig ha
och som just därför måste bli våldtaget och rövat.
Mest ironiskt av allt jungfruligt
är den mytomspunna jungfrusilen,
den yttersta symbolen för den yttersta illusionens dårskap,
hur allt jungfruligt förvandlas till en last.
Jag har känt narkomaner som har betecknat jungfrusilen,
den första injiceringen av heroin, som livets höjdpunkt,
varefter allt naturligt försvann som oväsentligheter.
Kvinnor och barn blev värdelösa, karriären skrotades direkt,
allt offrades för den yttersta egotrippen
att förlora sin själs jungfrudom genom den första kanylen heroin
som måste bli hopplöst vanebildande.
Men så stor var illusionen om denna jungfrudoms uppoffrande
att de gärna slungade sig ner i detta svarta hål
för blotta illusionens skull, som hade större makt
än någon sexual- eller naturkraft.
Akta er för illusioner. Allt är illusioner.
Att droger är vanebildande, att hjärntvätt kan fungera,
att man måste komma till antingen himmelen eller helvetet,
att Gud måste finnas eller inte finnas,
att man antingen dör totalt med kropp och själ eller överlever sig själv totalt,
allt är myter och illusioner, föreställningar och självbedrägerier.
Bättre är det kanske ändå då att födas som en färdigt våldtagen själ.

I detta sällskap kom jag också med tiden fram till verkligheten bakom de romantiserade drogdrömmarna av falsk idealism och fatal verklighetsflykt. Jag lärde känna mänskorna som stod bakom att denna värld fanns till, narkomanernas leverantörer och profitörer. Jag trodde att jag redan hade sett djupets botten av mänsklig ondska i Sovjetunionen hos vissa etablerade kommissariers omänskligt cyniska dubbelmoral; men de amerikanska kapitalisterna, som hänsynslöst roffade åt sig miljardförmögenheter på att ruinera oskyldiga människors liv genom att förslava dem,

var faktiskt värre genom sin totalt öppenhjärtliga hämningslöshet. Det var som om de njöt av att göra sig delaktiga i så många narkomaners död som möjligt, och att legitimiteten i detta låg i att det gick med vinst. Cynismen var total och människovärdet obefintligt. Särskilt, menade dessa profitörer, var det lämpligt att härja bland negrerna, som gick under benämningen *asfaltens ogräs*. Den obeskrivliga cynismen var i regel parad med en lika gränslös rasism. Vita narkomaner var det befogat att hålla vid liv med artificiella medel, så att de sedan kunde få återfalla, men inte negrer. Ju snabbare sådana knarkade ihjäl sig, desto fortare var man av med dem.

Och denna mentalitet var fast förankrad och totalt skyddad av Amerikas ekonomiska ryggrad. Utan att nämna sådana namn som Rockefeller och Eli Lilly kan jag dock utan omsvep i förbifarten nämna att denna inställning hörde till kärnan av det republikanska partiet företrätt av sådana som Barry Goldwater, Nixon och Ronald Reagan.

Och de kom alltid undan med det. De var aldrig ens rädda för att åka fast, ty de visste att de var bergsäkert skyddade och stod på fast mark. Det var de som var Amerika. De kunde till och med öppet tala om det och då komma med bisarra ursäkter i stil med: "Det är ju bara samma *racket* som Hollywood: vi ger amerikanerna drömmar, och de behöver drömmar. Vi ger dem medel att drömma, och det är bara mera effektivt än bio. Det handlar bara om snabbare tempo och högre tryck."

En annan hög *tycoon* sade till mig: "Filmen ersatte litteraturen, TV:n ersatte bion, och nu ersätter knarket filmerna. Om vi går till botten med det och rensar ut alla rötägg med att låta dem knarka ihjäl sig kanske vi sedan kan återgå till litteraturen."

Ett annat bisarrt alternativ till dessa förvillelser var *the Church of Scientology of California*. De menade sig erbjuda bättre trippar än LSD-trippor och ett bättre beroende än drogberoende. Det var bara det att deras *racket* kostade 10000-tals dollar mer. Om de var bättre än både filmer och droger så var de också dyrare än både filmer och droger, och ut ur den kyrkan genom bakporten (ofta utsparkad) kom man inte förrän man var mer än ruinerad.

Då var narkomanerna i sina pittoreska fantasivärldar av vilseförande idealismer som science fiction åtminstone mera sympatiska. De var åtminstone mänskliga, som offer i regel är, i motsats till dem som offerar dem. Och något gott tyckte jag mig ändå finna i dessa drogillusioner. Min helhetsbild är att drogflykten inte är något annat än en protest mot den oacceptabla delen av verkligheten, atomåldern med dess ständiga terrorhot och förödande miljöförstöring, den kortsiktiga kapitalismens hårda inskränkthet och återvändsgränd, den fula materialismens förlamande andefattigdom och den moderna vulgaritets-slit-och-släng-kulten av Coca Cola, *junk food* och pornografi som ersatt alla tidigare bättre kulturer. Drogerna erbjöd en annan verklighet än denna av fantasi och drömmar, av ett slags lyrik och romantik, av all den andlighet som det moderna samhället i kortsynthet rationaliserat bort. För ett sådant bättre alternativ än den grå och svarta storstadsöken av asfalt och betong kunde det faktiskt vara värt att för bara den goda sakens skull knarka ihjäl sig.

Synd bara att detta skulle leda till förtjänster som hamnade i fel fickor. När jag stiftade bekantskap med dessa etablerade profitörer stod det redan helt klart för mig, att dessa skulle bli de nya förslavare och tyranner som skulle ta över världen när väl alla kommunistiska diktaturer efter alltför mycket tid och ansträngning hade besegrats.

I min iver att komma så in på dem att jag kunde förstå dem lika väl som alla San Franciscos hippies och narkomaner, råkade jag ut för väldigt bisarra erbjudanden från båda hållen. Min distans till "*the biggest racket in the world*" väckte profitörernas beundran för mig, så att de erbjöd mig att få vara med och dela på kakan. De försökte få mig med i maffian och lovade mig miljardvinster på längre sikt, om jag bara gjorde som jag blev tillsagd. Samtidigt fick jag ett erbjudande från en hippierörelse att bli något slags LSD-överstepräst för dem, då jag gjorde mig så bra i rollen och hade rätt distans. Jag skulle få vara med och grunda och leda en världsomfattande drogsekt. LSD prövade jag bara en enda gång och aldrig mer, ty den drogen förvände synen på mig, så att jag såg alla människor som nakna skelett med bara tomma kranier kvar av ansiktena, vilket var ganska obehagligt. För den skull vågade jag inte se mig i spegeln under hela den trippen. Naturligtvis tackade jag nej till båda erbjudandena. Jag var sjöman och föga intresserad av pengar, karriär eller ledarskap, så jag skyllde på det och återvände till sjöss för att aldrig mer sätta min fot i San Francisco eller i Amerika.

Du har bett mig berätta litet mera om minnesvärda människor jag mött på min väg. En sådan var en person som under sin tid var legendarisk under beteckningen "*Bull's Eye*", då han var efterlyst överallt och tidvis alla ville skjuta ihjäl honom; han var *target* för alla, både poliser och narkotikalangare. Det var en märkvärdig man. Han var från början en välutbildad narkotikapolis och var vig som en ninja - han hörde till de högst kvalificerade poliserna i Kalifornien när det gällde människojakt och risktaganden, och han klarade sig alltid. Han fick i uppdrag att sätta fast några av de mest eftersökta narkotikalangarna i Kalifornien, men för att kunna göra detta måste han officiellt byta sida - han måste bli narkoman själv. Han tog denna risk, och han lyckades göra sig accepterad i den undre världen i egenskap av ensamvarg som inte hade något att förlora sedan han avskedats ur polisen på grund av narkotikabrott. Han spelade så skickligt sin roll som avhoppad polis som tog parti för den undre världen mot samhället, att alla dörrar i den undre världen öppnades för honom. Han kunde ju avslöja mycket om polisväsendet som langarna kunde ha nytta av.

Vad ingen av hans överordnade poliser anade var, att det snart inte längre var ett rollspel från hans sida. Han kom med tiden att verkligen byta sida av egen övertygelse, och det var inte till följd av drogernas påverkan. När han lärde känna den undre världen och förstod, att dess drogindustri egentligen bara var en verklighetsflykt kombinerad med ett slags protest mot samhällets tilltagande omänsklighet, fattade han plötsligt en gränslös avsky för det våldsinriktade liv han dittills hade levat. Han beskrev det själv för mig som ett slags Pauli omvändelse. Han tog därpå radikalt parti för Kaliforniens alla drogätande pacifister och hippies mot Richard Nixons mot oskyldiga vietnameser krigförande våldssamhälle och fattade en sådan intensiv avsky mot vad han betecknade som det etablerade våldssamhället att han förrådde hela polisväsendet åt de laglösa. Och han specialiserade sig metodiskt på att omvända andra poliser från våldsrörelsen till fredsrörelsen, ofta med hjälp av polisiärt tvång, så att särskilt utvalda poliser kunde kidnappas, hållas fjättrade och manipuleras med droger och övertalning tills de, som "*Bull's Eye*" själv, var omvända och tagna i laglöshetens tjänst. De försvann spårlöst och antog liksom "*Bull's Eye*" nya identiteter. Hela denna verksamhet blev aldrig känd för polisen, men när myndigheterna kom den på spåren sattes det inofficiellt ett pris på "*Bull's Eye's*" huvud.

Jag fick träffa honom därför att det var han som ville träffa mig. Han hade hört talas om min karriär i San Francisco och de erbjudanden som jag tackat nej till, vilket hade väckt hans intresse.

När jag träffade honom var han kanske Kaliforniens hårdast efterlyste man medan alla hippies och narkomaner och laglösa hade intresse av att skydda honom. Jag fick träffa honom i en mörk källare nästan som i en bunker, som bevakades hårt men hemligt av motorcykelknutar. Vad som förvånade mig vid vårt samtal var att han var en bildad man med ett vårdat språk.

Utän att gå in på vårt långa samtal åstadkoms den största effekten på mig av hans bilder på sig själv och sitt liv från det förflutna. Jag fick se honom själv som perfekt och klanderfri polis, välrakad, välklippt, tuffast i Kalifornien med mössan käckt på sned, med en trotsig *he-man*-uppsyn som kunde rycka in i vilken *fight* som helst och vara säker på en seger genom blotta knytnävarna, och tillsammans med kolleger och kompisar, lika propra och rena, lika mönstergilla *machos*, lika ståtliga gorillor. Och jag såg på honom nu. Hans nästan svarta raka hår gick ner till midjan, han tog aldrig av sig sina svarta glasögon fastän det var mörkt med rött ljus som i ett mörkrum, han tvättade sig aldrig mera med tvål eller med shampoo, hans kläder var fantastiska fransiga indianaktiga hippie-kläder, och hans sätt var den fanatiska anarkistens - karaktärsförändringen från den exemplariska polisstilen var total för att inte säga extrem.

Jag minns att jag frågade: "Varför gör du det?"

"Bara droger kan rädda Amerika från Vietnamkriget och våldet. Det är en stark medicin men den enda som på lång sikt kan hjälpa."

Detta var hans motivering som för honom berättigade vilka medel som helst - och som rättfärdigade den totala laglösheten. Och jag kunde inte direkt påstå att han hade helt fel, även om jag hade mina invändningar, som jag emellertid föredrog att hålla inne med.

Det var han som rådde mig att lämna Amerika och inte komma tillbaka. "Det här är inget land för dig. Under en yta av teknisk briljans är vi alla bara *fucking barbarians*, värre än om vi levde under stenåldern. Res hem till Europa eller till mer civiliserade länder i Asien som Indien eller Kina." Han hade ingen tro alls på *the American way*, som han avfärdade som enbart lögn och hyckleri, bedrägeri och tomma filmstudiokulisser. "På ytan är vi bäst i världen, men denna fernissade yta är bara det fikonlöv som vi krampaktigt försöker skylla vår nakenhet med, det faktum, att vi i själva verket är sämst i världen. Och efter att vi klarat oss ut ur Vietnamkriget om kanske fem år har vi världens längsta väg tillbaka till vanlig rumsrenhet."

Så talade en polis om sitt Amerika, som han förrätt för att bli narkoman, drogspridare och underjordisk ledare för laglöshetens korståg mot samhället. Man kan bara förstå honom mot bakgrunden av Richard Nixons Amerika, det Amerika som mördade president Kennedy och som president Lyndon B. Johnson organiserade till en massiv krigsmaskin mot ett litet skyddslöst Vietnam."

JBW berättar att "*Bull's Eye*" senare försvann in till Navajo-reservatet i Arizona, där han förmodligen kom ifrån allt vad droger heter och kanske till och med ifrån Amerika.

Nästa avsnitt behandlar Jom Kippur-kriget i Israel 1973.

På vår fråga om hans syn på drogsituationen idag svarar doktor Sandy så här:

Doktor Sandys protest

"Min käre vän. Först av allt måste jag protestera. Du har min fulla tillåtelse att översätta mina brev till ditt språk och använda dem som redaktör, men jag gav dig aldrig lov att publicera mina brev på engelska. Jag hoppas att ingen skada är skedd, men var så snäll och gör inte om det, åtminstone inte utan min tillåtelse.

Situationen är grotesk och blir bara värre. Droger accepteras numera kring hela världen (utom i muslimska länder) som något lika vanligt som kaffe och tobak, och det är ingens fel. Man kan bara beskylla den oantastliga tillfällighetsgud som kallas Modet ("*Fashion*"). Det har blivit accepterat av Modet att man kan dopa sig hur som helst, och med Modet kan man inte resonera, ty hon låter sig aldrig regeras av sunt förnuft.

Argumenten mot detta Modets morbida tyranni är överväldigande. Tyngst av alla fakta är, att vilket drogmissbruk som helst förorsakar oreparerbara hjärnskador - schizofreni är i själva verket ett av de vanligaste resultaten. Det ökade bruket av syntetiska droger ("säkra" droger eller "smarta" droger) ökar också fallen av schizofreni, den hemskaste av alla hjärnsjukdomar, emedan det är den enda sjukdom som man aldrig själv kan kontrollera eller få någon distans till.

Fastän detta är det tyngsta argumentet mot droger så används det nästan aldrig. Liksom beträffande Aids, så föredrar människor i sociala positioner med något ansvar att inte skrämman människor utan hellre tysta ner obehagliga sanningar som aldrig kan bli populära.

Men den oöverkomliga svårigheten i det fåfänga kriget mot droger är Modets huvudlösa diktatur. Så länge Modet tillåter missbruket, som inte bara gör det modeenligt utan till och med populärt, så är det fullständigt omöjligt för det sunda förnuftet att göra något åt saken. Det sunda förnuftet kan aldrig tystas ner, men Modet, historiens nyckfulla drottning, kan aldrig göras mindre maktfullkomlig.

Å andra sidan, detta missbruk gäller inte bara droger. Det finns fler medicinmissbrukare än drogmissbrukare, och personligen betraktar jag medicintillverkarna och -leverantörerna som världens största drogaffia, i enlighet med min egen definition av begreppet hälsa: en frisk person är någon som inte behöver ta några mediciner *och som inte heller gör det.*"

- Doktor Sandy.

Vi har bett doktor Sandy om ursäkt för vår förflugenhet, samtidigt som vi bett om att få publicera även detta brev i dess engelska original. Hans upprördhet över att bli tryckt på engelska bottenar i att man i engelsktalande länder inte alls har samma pressetiska skydd som i Sverige med dess fantastiska finkänslighet som blivit lag - på det området är Sverige ett föregångsland.

Doktor Sandy har tidigare även framfört de intressanta åsikterna, att alla länder och regeringar borde införa skottpengar på två slag av människor: tjuvskyttar och knarktorpeder. Tyvärr är världens tre mest lönsamma affärsverksamheter 1) vapen, 2) tjuvjakt, och 3) droger. Alla tre borde högst nödvändigt lagstiftas bort och det så drastiskt som möjligt. Att så inte sker beror på att dessa inkomster även är högst nödvändiga för nästan samtliga regeringar i världen.

Rapport från Ryssland

Ingenting förändras i Ryssland. Den enda förändringen från Stalintiden är, att medan kriminaliteten då var organiserad, så är den nu oorganiserad, eller värre: den nya nomenklaturen i form av maffiosi betraktas med beundran som exempel att efterfölja. Den hemliga polisen KGB finns fortfarande kvar men heter nu Nationella Säkerhetstjänsten. Den hämtar inte längre folk om natten och för dem ut i Gulag-arkipelagen, men svartlistningen är inte utdöd. Numera gör de listor på folk som bör arresteras och bortföras om något skulle hända.

Den enda avgörande skillnaden från Stalintiden är öppenheten. Då visste inte ryssar vad som pågick. Nu pågår det alltför öppet.

Jeltsin och de andra offentliga ledarna är bara fasadmarionetter. Som alltid är det ingen som vet vem som verkligen styr i Ryssland. Risken är som vanligt att ingen gör det. Nationella Säkerhetstjänsten sitter inne med all information, men frågan är om inte den ryska kyrkan vet mera.

Enligt den estniska författaren Jüri Lina i sin senaste bok är det frimurarna, judarna och andra hemliga sällskap som alltid bestämt allting i Ryssland och alltid kommer att göra det. Tydligt tror han att någon gör det.

Rapport från Finland

När vi kom hem från utlandet och inträdde i Stockholms tunnelbana noterade tunnelvakten genast att jag kom från Finland. Emellertid hörde han till dessa svenskar som inte har fattat att det finns finlandssvenskar som har svenska till modersmål, varför han tog för givet att jag som finlandssvensk hade finska till modersmål och tilltalade mig på finska i tron att han därmed gav mig en komplimang.

I Stockholm läste jag i vårt hem igenom Sandöboken del 1, som omskrivits här i Fritänkaren förra året, som omfattar åren 1924-39 med utsökta dikter och teckningar bland annat. Till Sandöbesökarna på den tiden hörde den då kända familjen Mickwitz, en uråldrig familj med stort förflutet, som alltjämt var bemärkt. Men i Vinterkriget 1939-40 stupade alla sönerna, och familjen dog ut, precis som familjen Sibelius gjorde när kompositören Johan Christian "Jean" Sibelius brorson, skulptören Christian Sibelius, kurskamrat med min mor, stupade i kriget. På Karelska näset under Vinterkriget överlevde endast 5% av de inkallade. När alltför många sådana familjer som Mickwitz och Sibelius dött ut på svärdssidan antog Finland en lag som påbjöd, att den sista manliga bäraren av ett familjnamn skulle vara befriad från soldattjänst i krigstid. Lagen kom för sent för att rädda många redan utdöda i synnerhet finlandssvenska familjer. Sådana problem har Sverige inte haft sedan Karl XII:s tid för nästan 300 år sedan.

John Bede ställer JBW mot väggen

"Käre Christian, Mr John Westerberg's memoarer är det intressantaste som hittills har publicerats i Fritänkaren. Jämfört med hans memoarer verkar mitt eget liv som en storm i en guldfiskdamm, och då är det jag själv som gjort alla vågorna och nästan drunknat i dem. Så jag kommer inte att publicera mitt liv.

Emellertid har jag några invändningar mot Mr Westerberg och hans näst intill alltför perfekta personlighet. Få höra vad han har att säga om mina teorier.

Jag är ingen materialist, men jag tror inte att någon någonsin har förstått Gud. Jag tror därför, som kommentar till din högst intressanta UFO-artikel, att Moses leddes av UFO och blev hämtad av ett till slut, precis som Elias och kanske även Jesus. Det mesta av det Gamla Testamentet betraktar jag som en UFO-historia. Därför menar jag att Israel, i det att de trott att uppenbarelsen av UFOs har varit Guds ansikte, alltid har varit mera materialistiskt än verkligt religiöst.

Men mitt främsta invektiv mot Mr Westerberg gäller hans största käpphäst "den heliga tystnadsplikten". Det är min övertygelse att endast bakåtsträvande underjordiska skumma sällskap, såsom satanistiska sekter, verkligen behöver en sådan tystnadsplikt för att dölja sina egna lögner. Den främsta bevararen i världen idag av denna religiösa "tystnadsplikt" är islam: fundamentalistiska terrorister avslöjar aldrig någonting; medan man bara kan lita på och ha någon tillit till vad som är öppet och tillgängligt för undersökning, mottagligt för kritik och öppet för noggrann granskning och diskussion. Därför tror jag inte att Mr Westerberg's "heliga tystnadsplikt" är något hållbart. Han använder denna skylt för att gömma den svagaste av alla tänkbara punkter: en blotta, kanske ett svart hål. Vad är han rädd för att ska komma fram?"

John Bedes, liksom doktor Sandys, brev har vi översatt från engelskan. När vi kom hem från arabvärlden fick vi precis följande häpnadsväckande brev från Johannes:

"Av alla frågor du har sänt mig väcker i synnerhet din vän Mr John Bedes långa invektivuppsats mitt intresse, varför jag ber att få omedelbart svara på hans brev och skjuta alla de övriga åt framtiden.

Han har tidigare ställt mig frågor som besvarat sig själva. Detta är tydligen hans frågestil: att formulera frågor på ett sådant sätt att de besvarar sig själva. Därför är det onödigt att besvara hans frågor.

Emellertid vill jag antyda något av hemligheten bakom "den heliga tystnadsplikten". Eftersom du vågat publicera en ganska uttömmande UFO-artikel och i den redan inkluderat några UFO-rader av mig vågar jag gå ett steg vidare.

Vi rör oss här enbart med teorier. Ingenting kan bevisas. Fastän både amerikaner och ryssar i 50 år har haft olika UFO-undersökningsprojekt har fortfarande efter 50 år inte en enda UFO-manifestation i hela världshistorien kunnat bevisas. Det enda säkra med UFO är att teorierna om UFO existerar, och alla dessa ytterst olika UFO-teorier kan inte bortförklaras. Många har man kunnat vederlägga, de flesta kan bortförklaras, men det återstår alltid en liten del som inte kan bortförklaras utan vidare.

Vi har Nazca-plåtarna i Peru med deras oförklarliga hemligheter. Vi har det historiska faktum att likadana jättepyramider plötsligt byggdes samtidigt i Egypten, Babylon och Mexico. Vi har de outrotliga berättelserna om Atlantis, Mu, Lemuria och

andra försvunna civilisationer. Inget av allt detta ämnar jag ta upp. I stället vill jag gå längre bort och längre tillbaka i tiden till andra planeter i vårt solsystem.

Längre bort från solen än Jorden ligger den mindre planeten Mars, som är mycket lik Jorden, i det att den har atmosfär och vatten. Men atmosfären är mycket tunn, och vattnet är på upphällningen. Det går inte att bortse från teorin att planeten Mars en gång haft mera vatten och tjockare atmosfär. Detta verkar till och med troligt. Det ligger mycket nära till hands att förmoda att Mars för mycket länge sedan varit som Jorden med hav av vatten och bördiga kontinenter men att vattnet tagit slut och atmosfären tunnats ut, som nu sker på Jorden genom ökenspridningen och ozonhålen över polerna.

Vi har mellan Mars och Jupiter ett antal små himlakroppar som kallas asteroiderna. Det finns ingen annan förklaring till dessa asteroider än att de en gång varit en planet. Hur kunde då denna planet ha blivit så många så små asteroider? Teorin ligger kusligt nära till hands att den en gång varit en planet som Jorden med teknologi som Jorden som begått misstaget att trycka på utlösningssknappen till ett atomkrig och därigenom sprängt sig själv i tusen bitar. Jorden har haft denna kapacitet och har det fortfarande. Denna teori om asteroiderna skulle också förklara den annars oförklarliga planeten Plutos existens i en skev bana långt utanför solsystemet, dit den skulle ha kunnat slungas från en tidigare bana närmare solen av denna X-planets självmord genom atomsprängning till asteroider.

Konsekvensen av dessa teorier är att den önskvärdheten uppstår, att inte även Jorden spränger sig till asteroider eller blir en döende planet som Mars. Vi har ju inte så många levande planeter i detta solsystem, det verkar nästan som om vi bara hade en enda, för Venus är inte att lita på. Alltså är det angeläget att Jorden inte råkar ut för atomkrig, havsutorkning eller någon oreparerbar atmosfärförlust.

Hur kan då detta undvikas? Kärnvapenkrig har med nöd kunnat undvikas 1962 och sedan dess med allt större framgång mer och mer kunnat avstyras, men risken föreligger fortfarande, om än förebyggingsprocessen fortsätter att gå åt rätt håll. Det största riskmomentet är diktaturerna, främst Kina och Iran. Att först och främst dessa diktaturer omvandlas till demokratier är en nödvändighet för att kärnvapenkrigsrisken ytterligare ska kunna förebyggas.

Världshaven hotar inte direkt att torka ut, men ozonhålen över polerna genom vilka atmosfären riskeras med att livsfarlig strålning från solen släpps in beror på den globala miljöförstörelsen. Denna måste hejdas. Man måste sluta förstöra regnskogarna genom avverkning och dammbyggen. Man måste hejda befolkningsexplosionen. Man måste hejda den värsta ökenbildningen av alla: de monstruösa tiomiljonstädernas okontrollerade tillväxt, som Mexico City, São Paulo, Bombay, Calcutta, Delhi, Cairo, med flera. Dessa monsterurbaniseringar är gifthärdar för hela mänskligheten och frambringar ett nytt sorts mänskligt odjur som är helt denaturaliserat och artificiellt och miljöskadat från början. Jag betecknar de monstruösa slumstörstäderna som den största faran för mänskligheten och världen idag, och hur detta problem ska kunna lösas vet ännu ingen.

Först och främst måste väl storstäderna humaniseras. Miljöer som Los Angeles och New York, Tokyo och Johannesburg är inga mänskliga miljöer utan monstermiljöer som frambringar gangstervälde, våld, sterilitet, ödslighet, cancer och vad som värre är. Sådana miljöer bidrar till en dehumanisering av mänskligheten, större godtycke och ansvarslöshet, större likgiltighet och apati och större ovilja att göra något åt saken.

I mitt avsnitt om San Francisco som du väl publicerar nästa gång förekommer några mycket kritiska rader mot L. Ron Hubbard och dennes religion. Som penningbaserad religion är hans rörelse förkastlig, men man kan inte fränkänna honom en uppriktig god vilja att rädda planeten och ett globalt ansvarskännande som de flesta människor annars tyvärr bara vill blunda för och slippa.

Vad står då i vägen för detta nödvändiga allomfattande ansvarskännande, som alla människor borde delta i, som lever på denna planet, då deras blotta närvaro på den kräver att de tar ansvar för den? Det största hindret är den mänskliga egenkärleken. Denna egenkärlek är i praktiken människans högsta lag. Den som på minsta vis sårar någons egenkärlek bryter mot denna lag och utesluter därmed sig själv ur den mänskliga gemenskapen.

Därför måste man göra rent hus med denna egenkärlek med alla dess yttringar genom prestigetänkande, ideologier, självförhävande religioner, girighet, makttörst, positionsfixeringar, partiskhet med mera. Till detta krävs det en allomfattande världsrevolution som skulle bestå i vars och ens privata uppgörelse med sin egenkärlek, som bara är narcissism, som i sin tur bara kan leda till självmord, undergång och upplösning.

Min hemlighet, för att i någon mån svara på John Bedes fråga, är därför kanske min självförnekelse, som jag anser att alla människor borde genomföra för att på lång sikt rädda livet på planeten." JBW.

Kommentar. De ovan anförda teorierna om Mars och asteroiderna har tidigare även framförts av Jules Verne och Dennis Wheatley bland andra. Om det ligger något i dem torde ett av framtidens intressantaste yrken bli planetär eller rymd-arkeologi.

Gore Vidals stora romaner

Den första i serien av hans stora amerikanska krönika om hittills sex romaner är "*Washington D.C.*", som handlar om Roosevelt-Truman-epoken. Den är ganska kort men etablerar redan tendensen i Vidals episka författarskap: en fallenhet för att med stor psykologisk skicklighet och med stor konstruktivitet ge den amerikanska imperialismen sin personliga hyllning.

I "*Burr*", den tredje i serien, blir dock Vidal mindre personlig och mera historiskt objektiv, då hans porträtt av Washington och Jefferson ingalunda är smickrande. Tvärtom tar han dem ganska grundligt ner på jorden utan att de ens får behålla sina hjälte- eller helgonglorior. Washington framstår som en tråkig humorlös träbock som var besvärlig i fredstid, och Jefferson framstår som en klurig spefågel. Denna roman i sviten är väl kanske därför den mest trovärdiga.

Den mest ambitiösa är emellertid den följande om Abraham Lincoln och inbördeskriget, ett jätteverk på 900 sidor, som fingranskar hela skeendet från Lincolns installation som minoritetspresident 1861 till hans död drygt fyra år senare. Romanen är den mest läsvärda, mest gripande och mänskliga och den av det största allmänna intresset i serien. Alla de andra fem är ganska bundna till Amerika och väl egentligen bara intressanta för amerikaner, men i "*Lincoln*" kommer andra spörsmål in som angår hela mänskligheten. På sätt och vis är "*Lincoln*" en direkt konsekvens av de tidigare

stora filosofiska romanerna "Julianus" och "Creation", som steg för steg utvecklar den idealiska politikern och universalledaren. Gore Vidals inträngande porträtt av Abraham Lincoln påminner slående mycket om Marcus Aurelius personlighet, som på samma sätt hamnade mitt i en universalkris och kroniskt led av dålig matsmältning och sömnlöshet. Vidals uttömmande Lincolnroman är kanske det bästa och mest inkännande verk som skrivits om den störste av amerikanska presidenter.

Därefter följer den kortare "Empire" som behandlar Teddy Roosevelt och dennes duell på livstid med William Randolph Hearst, tidningskungen, där dock Hearst drar det längsta strået just genom att han förlorar den politiska dragkampen. Hearst ställde upp som presidentkandidat för demokraterna mot Roosevelt, som var republikan, vilket kanske hade sin betydelse för att Franklin Roosevelt valde att ha demokraten Hearst som bundsförvant när han ville bli president. Men denna roman är mest bara prat, och det intressantaste med den är skildringen av Roosevelts föregångare William McKinley, som ju också blev mördad (skjuten framifrån när han skakade hand med folket - en man bar bandage om höger hand, i vilket han hade gömt en revolver,) och den gamle rörande veteranen John Hays melankoliska återblickar till hur det var under Lincoln.

Men Vidals största roman är något helt annat, nämligen den redan nämnda "Creation", som överträffar "Julianus" i snillrikhet och fantasirikedom. Det är en historisk roman från femte århundradet före vår tideräkning och berättar historien om Cyrus Spitama, persisk ambassadör i storkonungens tjänst på uppdrag i Hellas, Indien och Kina. Han är därtill sonson till Zarathustra och en verklig zoroastrian eller elddyrkare, den fornpersiska religionen med påtagligt inflytande från judendomen och kanske den verkliga föregångaren till islam - bruket av slöja för att dölja kvinnors skönhet för andra än deras män lär ha varit persiskt ursprungligen. Som rättrogen ställer sig Cyrus Spitama ytterst kritisk till både grekiska, indiska och kinesiska förhållanden. Han träffar Buddha, Lao-Tse och Konfucius och diskuterar skapelsens problem ingående med dem, men Buddha förstår han aldrig riktigt, Lao-Tse finner han för slug och kringgående, medan han fullständigt faller i farstun för den kälkborgerlige Konfucius. Här framgår också tydligt Vidals stora personliga tendens: att försvara och underblåsa den bestående ordningens princip. Gore Vidal är inte bara politiker utan även imperialist. Han må vara rakryggad och trogen som sådan, men vi tror mera på evighetens ordning som den förklarades genom just Buddha och Lao-Tse, som Gore Vidals Cyrus Spitama fann obehagliga och nästan skrämmande - genom att de tydligen visste för mycket.

Även grekerna framstår mycket livligt i Vidals skildring, men ingen av dem håller för hans ögon, varken Herodotos, Perikles, Sokrates, Themistokles, Kimon eller någon annan. Themistokles (segraren vid Salamis) är den han beundrar mest, men varken Aristides eller Homeros blir knappast mer än nämnda. Som lärjunge får Cyrus Spitama den "lycklige filosofen" Demokritos, som ju också var den store lärde teologen Robert Burtons (på 1600-talet) favorit bland filosofer.

Med allt vad man kan ha att anmärka på Vidals bedömningar av den tidens djupast tänkande män förblir dock "Creation" hans filosofiskt mest givande, mänskligt mest rika och hans snillrikast komponerade roman.

Den gudomlige demonen - den oerhörde Gustav Mahler

Det har aldrig funnits en större dirigent än Gustav Mahler. Hans betydelse som sådan är omöjlig att överskatta. Han var den absoluta och perfekta auktoriteten när det gällde musikedarskap, och det är den enda av hans förmågor som aldrig har bragts i tvivelsmål. Hans betydelse är livsviktig för dirigenter som Bruno Walter och Otto Klemperer och kanske alla tyskspråkiga dirigenter, medan Toscanini, den störste av alla, otvivelaktigt kommer i lä för honom, fastän kanske ingen så samvetsgrannt som Toscanini just följde Gustav Mahlers principer, av vilka den absolut främsta var att hålla sig till tonsättarnas intentioner och till varenda bokstav de själva skrivit i sina partiturer.

Även som vokalkompositör är Gustav Mahler odiskutabel. Främst hans "Lied von der Erde" efter hans äldsta dotters död är unikt i sitt slag och aldrig överträffat i ömhet, sånglig expressionism och gripande *Weltschmerz*. Men därmed har vi summerat allt med Gustav Mahler som *inte* är kontroversiellt.

En hel värld gav redan Arnold Schönberg rätt när denne, som borde ha varit fullständigt positiv mot all modern musik, fullständigt avrättade Gustav Mahler som symfonisk tonsättare med att påvisa att hans temata var banala och naiva trivialiteter som det var fullständigt absurt att bygga symfoniska mastodontkonstruktioner på av större omfattning än Beethovens och Bruckners. Här är den första och största stötstenen hos Gustav Mahler: han håller inte melodiskt. Till och med en sådan som Jacques Offenbach står skyhögt över Mahler i melodisk innovationsförmåga.

Före Gustav Mahler är all klassisk musik självklar, och den som etablerar den suveräna klassiska självklarheten i den symfoniska musiken är Ludwig van Beethoven. Ingen av hans efterföljare skulle ens kunna tänka på att frångå dennes oantastliga musikaliska formspråk. Tvärtom lägger mästare som Mendelssohn och Brahms ner oändliga mödor och självplågerier bara för att komma upp till samma nivå, bevara den och föra den vidare. Den förste som direkt kliver ner från denna nivå är Gustav Mahler.

Och han tror att han kan komma undan med det. Han är pinsamt medveten om att han egentligen är helt renons på egna musikaliska idéer av betydande originalitet, varför han omger sina löjligt erbarmliga temata med massiva formkonstruktioner som kräver lyssnarens uppmärksamhet i timmar. Ingen har komponerat så voluminösa symfonier som Mahler, men genom den tematiska fattigdomen, bristen på melodisk skapande fantasi, är åtminstone alla de första sju symfonierna oformliga kolosser på lurfötter.

Det betyder inte att de är helt utan förtjänster. Den första kan betecknas som idylliskt charmfull, den andra är oerhört effektiv genom slutkören (fastän han stal uppståndelse-motivet från Brahms: det är dennes förtjusande vaggång något bearbetad,) den fjärde är hans mest lättsmälta (med huvudtemat stulet från Mozart), medan han först i den femte börjar komma sig och finna sig själv genom det utomordentliga fint komponerade *Adagietto* (som likväl Romain Rolland betecknade som odrägligt sentimentalt och sirapssliskt).

Denna hans egna musikaliska personlighet kommer till fullt uttryck först i de sista tre symfonierna, av vilka den tredje tyvärr bara hann bli påbörjad - en enda sats föreligger färdig. Den åttonde symfonin är hans formmässiga mästerverk, medan den nionde symfonins första sats är kanske det mest skakande och gripande som skrivits för orkester: det är som en självbekännelse med understundom förtvivlade gråtparoxysmer

- medan den sista satsen i samma symfoni är det vackraste han har skrivit. I de två mellansatserna hemfaller han dock till sin tidigare karriärs svagheter och synder.

En som hade svårt för Mahler var Jean Sibelius. Mahler uppsökte honom, de diskuterade musik ingående, men resultatet av mötet blev att Sibelius förbjöd Mahler att dirigera hans symfonier. Mahler ville uppföra dem, men Sibelius sade nej. Här framstår Sibelius som med bestämdhet avvisar Mahlers nedsteg bort från den Beethovenska formen och plattformen som den store symfoniske försvararen och vidmakthållaren av de gamla symfoniska idealen i främst Brahms' efterföljd. Även hos Sibelius, som hos Brahms och Mendelssohn, är aldrig en enda ton fel, utan det kompositoriska hantverket är alltid självklart kliniskt rent - i motsats till hos Mahler. Det är också just Mahlers avsteg från Beethovens melodiskt-formellt suveräna symfonispråk som gör att dirigenterna Herbert von Karajan och Karl Böhm alltid vägrat dirigera Mahler.

Brahms uppskattade Mahler enormt som både dirigent och som människa. De kom väl överens, och Mahler hälsade gärna på sin gamle 27 år äldre mästare - men Brahms kunde aldrig tolerera Mahler som tonsättare. Då var till och med Dvorak bättre, menade Brahms.

En ledtråd till kruxet i Mahlers tonsättarskap finner vi kanske i hans egna ord: "Den som inte äger geni bör avhålla sig från det, och den som har det behöver inte dra sig för någonting," - underförstått att Mahler inte behövde dra sig för någonting. Han var alltså fullkomligt osjälvkritisk i sitt skapande och menade att det räckte med att det var han som hade gjort det för att det skulle vara bra. Motsatsen till denna inställning finner vi hos Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Brahms, Sibelius - och nästan alla andra symfoniker.

Som personlighet var Mahler vad man skulle kunna kalla överspänd. Han var oerhört känslös och sentimental och gick gärna till emotionella överdrifter, så att han nästan bara levde för dessa. Redan som barn var hans livs hetaste önskan att få bli martyr. Han kombinerar därmed en livslång patetisk erbarmlighet med en stenhårt auktoritativ diktatur och utgör kanske personlighetsmässigt musikhistoriens märkligaste paradox.

Han läste gärna och mycket, och hans favoritförfattare var Dostojevskij, medan han också var mycket förtrogen med Nietzsche. Han såg mycket bra ut, och han blev gift med kanske den tidens vackraste kvinna i Wien, den unga Alma Schindler, som efter Mahler gifte om sig två gånger, andra gången med författaren Franz Werfel (med "Sången om Bernadette" och manuset till Danny Kayes film "Översten och jag" bl.a.) Äktenskapet Mahler-Schindler var inte problemfritt, och Mahler gick en tid hos doktor Sigmund Freud, som sade till honom: "Ni älskar er mor och har alltid sökt den typen i varje kvinna. Er mor var förgrämd och plågad, och i ert omedvetna vill ni att också er hustru skall vara det." Doktor Freud sade alltså rent ut till sin patient att han misshandlade sin hustru och förklarade varför det var så. Konsultationen ledde till att äktenskapet i alla fall blev bättre.

Alla rykten om Mahlers påstådda homosexualitet är därmed helt befängda. Han var neurotisk men inte pervers. Att göra Mahler till huvudpersonen i en film som Viscontis "Döden i Venedig" är fullständigt grundlöst, långsökt och förolämpande mot kompositörens-dirigentens minne.

Däremot finns det skäl att spekulera i "den gudomliga demonens" religiösa disposition. Han var jude, men han konverterade till katolicismen 1897. Hade han inte

gjort det hade han inte kunnat bli dirigent för Wienerfilharmonikerna. Det har alltid diskuterats om hans konvertering var uppriktig eller spekulativ. Sannolikt var den både det ena och det andra.

Den största krisen i Mahlers liv var den blott femåriga äldre dotterns död 1907, men det är först efter denna som Mahler verkligen börjar mogna som kompositör. Samtidigt börjar hans hjärtproblem, och han skiljs från Wienersymfonikerna, som han lett under tio år under ständig kritik för hans auktorativa och diktatoriska tendenser. Efter avskedet har Wienerfilharmonikerna ständigt fått konstatera att de aldrig hade en bättre dirigent.

En annan viktig detalj att komma ihåg är att Mahler egentligen hör till samma fina intelligenta tjeckiska garde som Schönberg, Kafka och Rilke. Han växer upp och får sina första musikaliska intryck ute på den tjeckiska landsorten genom militära blåsorkestrar, och känslan för detta smått patetiska halvfalska men taktfasta musicerande går nästan igenom i all hans musik. Det är inte alldeles rent och inte särskilt vackert, men det är sympatiskt.

Efter skilsmässan från Wien reste han till Amerika och var en tid dirigent för New York-filharmonikerna. Men han hade problem med hjärtat och krävde ändå att få dirigera ihjäl sig. Vintern 1910-11 åtog han sig att dirigera inte mindre än 65 konserter omkring New York, men efter den 48-e kom krisen, och en läkare konstaterade streptokocker i blodet. Han var döende, och ingen expert kunde längre rädda hans liv. Den 18 maj 1911 dog han i Wien, en dryg månad före sin 51-års födelsedag.

Filmen om Karen Blixen

Den är helt dokumentär och utan några andra anpråk än att låta den berömda danska författarinnan framstå som hon var. Emellertid bjuder den på några intressanta frågor.

Karen Blixens öde var unikt. Hennes far var en mycket originell författare som levde i årtal bland Nordamerikas indianer, men han fick syfilis och begick självmord innan dottern var tio. Karen Dinesen gifte sig så med baron Bror Blixen, som gav henne syfilis. Efter den följdenliga skilsmässan stannade hon ensam kvar på deras afrikanska farm i Kenya i tio år. Sin sjukdom klarade hon genom att av en medpatient lära sig betrakta den som något komiskt. Hon hade aldrig mera några sexuella förbindelser men började i stället skriva. Hon blev aldrig kvitt en besvärlig avundsjuka mot alla andra som var lyckligt gifta och hade barn.

Ändå var hon inte utan kärlek. Hennes vänskap med den brittiske flygaren och högt kultiverade gentlemannen Denys Finch-Hatton hör till de vackraste förhållandena i världslitteraturen. Det var hans död som beseglade den, då denna var mycket mystisk. Enligt filmen grälade de innan de skildes för sista gången, men detta motsägs av hennes bok, som helt sakligt framlägger mysteriet. De brukade flyga tillsammans. När det blev klart att Karen Blixen måste sälja sin farm och återvända till Danmark blev detta krisen i deras förhållande. En dag strax innan hon skulle lämna farmen för gott bad han henne att inte följa med honom upp i luften, fastän detta hade planerats. Under den flygturen kraschade han.

Hon höll på att få nobelpriset 1954, men Hemingway fick det i stället, som sade till henne att hon borde ha fått det i stället. Och Charlie Chaplin, som baronessan Blixen beundrade gränslöst, sade till den utomordentligt högt begåvade skådespelerskan Claire Bloom, hans motskådespelerska i "Rampljus": "Om du ska läsa någon enda bok i livet så ska det vara 'Den afrikanska farmen'". Karen Blixen fick inte nobelpriset något annat år heller.

Den lilla danska damen, som var en så god ryttarinna, hade stora kloka ögon och alltid ett ärligt leende att bjuda på. Hennes leende var så kännetecknande, att hennes enda riktiga rynkor på gamla dagar bildades just runt leendet.

Ärligheten var väl annars hennes livs kännetecken. Hon anklagades även i filmen för dubbelhet och lögn, men man får inte ta vad hon diktade bokstavligt. Hennes konst är ett uttryck för hennes själs sanning, inte alltid för den vetenskapliga sanningen. Hon ljuger aldrig utom för att förhöja sanningen och göra den mera ärlig. Detta är de största diktarnas privilegium och kanske deras mening, ty därmed gör de verkligheten uthärdlig med att höja den över verkligheten.

Det är även märkligt att notera, att hon debuterade först vid 49 års ålder och levde trots sin sjukdom till en ålder av 77 år (1885-1962).

En annan dam som råkade illa ut genom sitt äktenskap var Charlotte Brontë. Hennes far vägrade närvara vid hennes bröllop, och hon dog i barnsäng 39 år gammal den 31 mars 1855 som den av syskonen Brontë som blev äldst: fadern fick begrava alla sina fyra begåvade barn.

Här är en annan liten kalender för den närmaste tiden:

1 mars - Harry Belafonte fyller 70 år.

3 mars - skotten Alexander Graham Bell, som uppfann telefonen, fyller 150.

12 mars - Jack Kerouac fyller 75.

17 mars - Nat King Cole skulle ha fyllt 80.

25 mars - EU fyller 40.

27 mars - Mstislav Rostropovitj fyller 80.

31 mars - Sergej Diaghilev, den ryska balettens störste ledare, fyller 125.

1 april - Abbé Prévost fyller 300 år, (han som skrev "Manon Lescaut").

3 april - 100-årsminnet av Johannes Brahms' bortgång.

10 april - Joseph Pulitzer fyller 150 - instiftaren av Pulitzer-priset i Amerika.

11 april - Singapore fyller 40 år som självständig stat.

13 april - Edward Fox fyller 60 (titelrollen i filmen "Schakalen" bland många andra).

14 april - Valerie Hobson fyller 80 (mest känd från David Lean's "Great Expectations", senare gift med den ökände minister John Profumo).

Expedition Oman (2)

Varför Oman? Möjligheten dök upp redan i januari 1996 när Kerstin allvarligt funderade på att åka dit och hälsa på några kolleger som arbetade där och det eventuellt hade varit möjligt för mig att följa med. Jag hade redan läst en del om landet och fått den uppfattningen att det var det bästa av alla arabländer, och möjligheten att få komma dit och utforska landet var intensivt lockande. Nu blev det ingenting 1996, året då nästan alla resor torkade in, men så kom 1997. Möjligheten kvarstod, och januari-februari var den bästa tiden på året. Tyvärr blev emellertid Kerstins vänner tvingade av sjukdom att tillfälligt lämna Oman och komma hem, vilket inställde resan för Kerstins del. Jag kollade då andra möjligheter.

Det visade sig att ett välrenommerat reseföretag för första gången i år ordnade en gruppresa till Oman. Resan skulle omfatta nästan hela landet, som skulle utforskas med buss och jeepar. Det fanns ingen plats ledig den 5 februari, men det fanns precis en plats ledig den 19-e. Detta skulle vara för sent för mig. Missmodig bestämde jag mig för att skrinlägga hela resan, gick ner till resebyrån och förklarade, att jag bara kunde åka den 5 februari eller inte alls. Då hade det precis uppstått en ledig plats den 5 februari efter en avbeställning.

Alltså kom projekt Oman i gång. Allt var emellertid ganska diffust. Jag fick inte veta hur många deltagarna var, ingen gruppsammankomst preluderade resan, ingen information gavs om var på Arlanda man skulle infinna sig, medan man däremot skriftligt avråddes från att köpa någon alkohol på vägen och befalldes att avstå från detta. Det skulle alltså bli en torr resa.

Under tiden inhämtade man den lilla information som fanns att tillgå om detta obskyra land i ändan på Arabien längst ut mot Indiska Oceanen. Ju mer man läste, i desto mer märklig dager framstod landet. Fram till 1970 hade landet en enda automobil och en enda asfalterad väg. Landets enda bil ägdes av den gamle sultanen. Men landet hade då ännu inte en enda bensinstation, då landets olja kom i dagen först senare. Hur använde då sultanen sin och landets enda bil? Jo, han färdades med den på landets enda väg på så sätt att han lät sina slavar skuffa den.

Emellertid går Omans historia långt tillbaka i tiden och är enbart hedervärd. Omanierna är de araber som kunnat navigera. Nästan alla andra araber från Marocko till Mesopotamien kunde det här med kameler och att ta sig över öknar, men havet hade de i regel bara fasa till övers för. Däri skilde sig Oman från resten av arabvärlden och gör det ännu idag och på flera andra sätt även.

Alla muslimer tillhör antingen Sunni- eller Shiagrenen av islam - utom omanierna, som tillhör en helt annan gren, som inte förekommer någon annanstans, nämligen *Ibadiyagrenen*. Denna utmärker sig bland annat genom att damer har större frihet och inte behöver bära slöja. All bildkonst är enligt islam förbjuden men inte i Oman. Detta land har en alldeles egen märklig underjordisk konsthistoria.

Landet styrs av den märklige sultan Qaboos, nu i 50-årsåldern, som 1970 störtade sin far och ändade en 120 år lång regim av bakåtsträvande och inbördeskrig. Oman var nämligen i decennier två stater, som låg i oupphörlig fejd med varandra: imametet Oman och sultanatet Muscat. Imametet Omans huvudstad var då Rusteq inne i landet bland bergen ungefär 8 mil från Muscat. Efter många decenniers inbördeskrig lyckades

sultanatet Muscat erövra imametet Oman, och de båda staterna blev då sultanatet Oman.

Dess historias första folkräkning gjordes 1993 och hade det överraskande resultatet att uppvisa, att det bodde hela 2 miljoner invånare i detta land lika stort som hela Finland eller två tredjedelar av Sverige. Av dessa 2 miljoner var dock en fjärdedel importerad arbetskraft främst från Indien. (1955 hade det uppskattningsvis bott ungefär 550 tusen människor i hela "Muscat och Oman" och endast fem tusen personer i Muscat. Det var på stenåldern.)

Det är nämligen så att de rika oljearaberna ogärna vill arbeta själva. Detta nödvändiga onda överlåter de gärna åt för ändamålet importerad arbetskraft, främst billig sådan från Indien, Bangla Desh och Pakistan. Detta har lett till en ganska unik situation i Förenade Arabemiraten norr om Oman.

De Förenade Arabemiraten är sju olika arabländer som gått samman i en sorts federation. Detta var lämpligt att göra då många av dessa arabemirat har enklaver inom sina grannländers områden. Det dominerande arabemiratet är Abu Dhabi, som omfattar åtta niondelar av hela området. Det näst största är Dubai, som har världens största hamn. Sedan kommer Sharjah och alla de andra. Dessa arabemirat är så stormrika genom sin olja, att Abu Dhabi, Dubai och Sharjah alla tre byggde var sin mastodontflygplats nästan inom promenadavstånd från varandra. Detta var på 70-talet, när deras oljeindustri kom i gång. Arabemiraten förenades 1971, och före det hade de knappast haft någon historia alls.

Men den som blir rik blir lat. Det behövdes plötsligt arbetskraft, som kunde bygga alla dessa flygplatser, asfaltera vägar som aldrig funnits tidigare, bygga städer av kontorskomplex och annat sådant. Då började massimporten av arbetskraft från Pakistan, Indien och Bangla Desh. Idag är dessa hinduer, pakistaner och östbengaler 80 procent av de Förenade Arabemiratens befolkning. Inga fackföreningar är tillåtna och inga politiska partier, och blotta viskningen av ordet demokrati är rent landsförräderi, då ingen demokratisk reform i dessa länder är möjlig utan en total revolution som resultat.

I det betydligt större Oman är läget lugnare då bara 25% är indiska gästarbetare. Folket är även öppnare och ledigare, och dess sultan Qaboos är en sällsynt sympatisk despot. Han råkar nämligen vara demokratisk. Han är en upplyst despot i ordets bästa mening, han lyssnar på folk och tar reda på vad de vill, till utseendet liknar han något Sean Connery, och han är populär. Det enda bekymret med hans regering är att han efter 26 års regering alltjämt är ogift och barnlös. Därmed blir successionen ett problem när den frågan aktualiseras. För tillfället är frågan löst genom att en kusin som är någon sorts utrikes- eller försvarsminister åtagit sig att ta på sig ansvaret för den nuvarande regeringens politik och kontinuitet om något skulle hända.

Vi flög från Stockholm klockan 16 och landade i Sharjah klockan ett på natten lokal tid. Halv två fick vi kliva i en buss som skulle föra oss in till Oman. Naturligtvis hade somliga ändå inhandlat sprit på Arlanda trots avrådandet och befallningen att avstå. Ett par klarade tullen i Oman, men ett annat par åkte fast. De blev främtagna alkoholvaror för 200 kronor och fick desutom betala böter. Deras dyra fina whisky och konjak hölldes ut i toaletten. Tullposteringen vid gränsen till Oman var också ovanligt noggranna. Undersökningen av bussen och alla passagerare tog 1_ timme från klockan 3 till halv 5 under natten. En annan lastbil som skulle passera gränsen var lastad med små lådor,

säkert tusentals. Varenda låda lastades av och sedan på igen av tullpersonalen under ett ändlöst tålamod och enastående omsorg i undersökningen. Vad de letade efter var allt som kunde vara syndigt, främst alkohol, andra berusningsmedel och pornografi, till exempel avancerade och farliga tidskrifter som *Playboy*. Det att de fann sprit hos oss och hos en gammal oantastlig tant dessutom lär inte förminska deras iver i fortsättningen.

Till vårt hotell i Sohar kom vi fram klockan 7 på morgonen. Det var ett av världens vackraste lyxhotell med kristallkronor, och mitt enmanshotellrum var rena bröllopssviten. Där fick man sova i tre timmar tills man väcktes och kördes vidare - utan frukost.

Från Sohar, enligt sagan Sinbad Sjöfararens hemstad, under 900-talet arabvärldens kanske största och ledande handelsstad med förbindelser direkt med Kanton och Sydafrika, gick färden in i landet till Rusteq, den tidigare omtalade ex-huvudstaden för det rebelliska imamtet. Kringgärdat av höga berg och dadelpalmodlingar var stället påfallande likt en tibetansk klosterstad med *dzong* och allt. Klippborgar finns överallt i Oman. Det var portugiserna som byggde dem i bästa korsfararstil, och de är alla hårt restaurerade under den moderna eran.

Från Rusteq åkte vi äntligen på lunch. Denna måste intagas hemligt i bussen med alla gardiner neddragna, ty det var fortfarande fastemånaden Ramadan, under vilken ingen måltid får intagas före solnedgången. Om någon blir ertappad med att äta före solnedgången kan han råka ut för oöverskådliga rättsliga procedurer och straff enligt lagen. Vi kunde riktigt känna hur förbipasserande bilister misstänksamt betraktade den främmande bussen med alla fönster täckta, som för att särskilt demonstrera att något ytterst syndigt försiggick. Lunchen bestod av kallt kött, ett kallt kokt ägg, litet bröd med ost och marmelad, en liten apelsinjuice, en bit fruktkaka, ett äppel och en liten flaska mineralvatten. Ingenting var varmt, men det var tillfredsställande.

Vi begav oss sedan till ett ställe med varma källor. Där måste bussen stanna 12 kilometer ifrån, ty vägarna dit var för smala. Den sista biten fick vi i stället skjuts av en sorts flaktaxi för tio personer i två olika omgångar. Vi var 19 stycken i gruppen, så när den andra halvan av gruppen skulle hämtas fördes den första halvan tillbaka. Sex personer fick sitta på flaket medan fyra fick plats inne i bilen.

Själva stället var inte så märkvärdigt. Vattnet var varmt men långt ifrån hett. Omgivningarna var däremot mycket pittoreska med höga berg och en djup ravindalgång, nästan som Tertrum i Tibet, med mycket grönska och en vacker väg dit i skarpa krumbukter. Detta omtyckta utflyktsmål hette Nakhil.

Sedan for vi äntligen till Muscat. Vi tog in på Gulf Hotel strax utanför staden uppe på en klippa ovanför kusten. Där fanns persisk restaurang, swimming-pool och nedanför klipporna en oändlig sandstrand mot norr. Där fanns även ping-pong och tennisbana och mycket annat mer än vad man kunde begära av ett hotell, men detta var ju ett hotell i ett rike av oljemiljonärer, där även det enklaste och fattigaste hotell måste te sig som ett överväldigande lyxpalats som ingen vanlig dödlig kan ha råd med.

(Forts. i nästa nummer. Det blir sex avsnitt till av reseskildringen.
Vi reste sammanlagt 137 mil i landet varav 51 mil var i jeepar.)

Brev från broder Sven i Indien

Han avreste förra året för att tjänstgöra som bibliotekarie i Kerala i södra Indien vid ett ställe som heter *St. Ephren Ecumenical Research Institute*, som är ett studiehus för de syriskt-ortodoxa kyrkorna. I Kerala är många kristna alltsedan aposteln Tomas dagar, vars ben och kvarlevor lär finnas väl bevarade i Thomaskatedralen i Madras. Men det är varmt där i söder även på vintern, då temperaturen under dagarna vanligen är 34 grader, så vår vän längtar gärna upp till bergen i norr, som är hans egentliga hemtrakter i Indien. Han var på rundresa där i november bland annat i Dharmasala, som han tyckte att hade förändrats alltför mycket sedan de förra besöken 1983 och 1985, men hans favoritkloster är Sherab Ling nära den lilla staden Bajjnath. Vi har skrivit till honom och meddelat honom våra planer att resa till Kailas i maj, Indien i november och Ladakh i maj nästa år. Kailas-resan har redan fått vissa problem: visumproblematiken i Nepal kräver att vi reser två dagar tidigare än beräknat. Skulle värre komplikationer tillstöta reser vi till Ladakh redan i maj i år.

Problem i Öst-Turkestan ("Sinkiang")

"Sinkiang" betyder på kinesiska "den nya provinsen" medan landets rätta namn är Turkestan. Det ockuperades samtidigt som Tibet 1950 och hade dessförinnan vanligen varit självständigt. De senaste rapporterna om oroligheter där kommer från staden Yining, där den 5 och 6 februari förekom blodiga sammanstötningar mellan ortsbefolkningen och kineser, varvid 10 dog och flera dussin sårades. Redan den 6 februari arresterades godtyckligt ett antal uighurer som ansågs skyldiga, summariska rättegångar genomfördes, och ett hundratal muslimer avrättades under en följd av dagar. Bara den 7 februari avrättades 30 uighurer offentligt.

Kineserna i "Sinkiang" utgör 37% av hela befolkningen, varav de flesta är muslimska uighurer, ett turkiskt nomadfolk. Nästan samtliga kineser i "Sinkiang" har tvångsförflyttats dit från Kina och är alltså ofrivilliga invandrare. Kina har huvudsakligen använt "Sinkiang" som provsprängningsområde för sina atombomber.

Enligt officiella kinesiska källor har inga oroligheter, rättegångar eller avrättningar ägt rum i "Sinkiang" under den senaste tiden.

Kina har i regel förhållit sig mycket föraktfullt och nedlåtande mot islam.

Nya Himalayaturer del 14 : Kathmandu.

Detta är en mycket glad och trivsamt stad. Jag hade hört skräckhistorier om den dåliga luften, dammet, avgaserna och ofrånkomliga dysenteriepidemier, men allt sådant fann jag överdrivet. Visserligen är Kathmandu med sina fem miljoner invånare något för stort, och det kan inte mäta sig med det pittoreska Darjeeling i trivsamt. Men Kathmandu har ett större utbud och sjuder av dynamisk livlighet som måste betaga och smitta av sig på alla besökare.

Den stora stupan med ögonen, som förekom i Bertoluccis Buddhafilm, är en världsbekant sevärdhet, men det finns faktiskt två. Den mest iögonfallande ligger på

toppen av en kulle med god utsikt över staden. Dit upp går en mycket spektakulär trappa. Den börjar med en lätt stigning i små trappor om tre trappsteg åt gången med en jämn gång där emellan. Sedan kommer de små trapporna allt tätare, plötsligt får de fyra och sedan fem trappsteg per trappa, och plötsligt stiger sluttrappan brant upp framför en. Det är alltså en ständigt allt brantare jättetrappa (324 höga trappsteg, 3 X 108,) som dessutom sluttar utåt, så att man hela tiden frestas att falla baklänges när man klättrar upp. Varning även för taken där uppe, ty där sitter detapor. Om man råkar stå under en tempeltakås med ett idealiskt perspektiv för fotografering kan det hända att man just då får en överraskande liten dusch över kläder och hår och i bästa fall ner i nacken. Det är i så fall en apa som pissar, *just for your information*.

Den andra stupan är större och intressantare. Vägen dit är längre, den ligger i den motsatta östra utkanten av staden, den syns inte från staden, och att promenera dit från centrum tar 1 1/2 timme. Dessutom är det nästan oundvikligt att gå fel.

Det är denna stupa som förekom i Bertoluccis film. Här är turismen inte lika påträngande, här erbjuds man inte att köpa cannabis som vid den andra, och här finns inga påflugna "tarts", tiggerskor med spädbarn på armen som hänger efter en och nästan sliter en i kragen för att få en allmosa, vilka är ganska allmänt förekommande och påfrestande i hela Kathmandu.

De berömda ögonen, som karaktäriserar denna och andra liknande stupor, förekommer bara i Nepal. Det är Buddhas egna ögon, och deras mening är, att man varje gång man gör något fel skall känna dem på sig. De utgör alltså manifestationen av ett slags nationellt samvete.

På vägen till denna stora vita stupa ligger ett hinduistiskt tempel som heter Vishnupati. Jag försökte ta mig dit, men tempelområdet är stort, och endast hinduer blir insläppta. Det finns ingen chans för en västerlänning att ens komma åt att få fotografera det. Trängseln är oerhörd, och här är geschäftsmarknaden dubbelt så livaktig mot de båda buddhistiska stuporna. Denna hinduistiska exklusivism, som alltså utesluter alla utom rättrogna hinduer, fann jag förvånande och främmande för den hinduistiska universella tolerans och öppenhet som denna religion annars predikar. Det var en klar kontrast mot buddhismens mer konsekventa öppenhet.

Det hade varit skönt att få fara hem fem dagar tidigare än beräknat, ty efter Kathmandu hade jag egentligen ingenting nytt kvar på programmet. Min kontaktman på Aeroflots kontor gjorde vad han kunde för att få mig med på lördagens flygplan, men tyvärr var det omöjligt. Dessutom lovade Delhi att ställa till med problem, då flyget Delhi-Moskva skulle vara fem timmar försenat på grund av ändrad tidtabell och jag därmed skulle missa mitt flyg från Moskva till Göteborg. Min man i Kathmandu visste inte hur detta problem skulle kunna lösas. Det var bara att hoppas på bättre tider och dricka te i Kathmandu så länge.

Teet i Nepal är sämre än i Indien. De ställen där det serveras gott te är mycket sällsynta och svåra att hitta. Däremot finns det ett stort antal förnämliga tibetanska restauranger. Mitt stamställe blev "Yak", där de hade utsökta yak-momos. Det var ett trivsamt ställe som åtnjöt stor popularitet. Min första kväll där hade ett franskt sällskap bokart halva restaurangen. De hade tydligen något att fira, kanske de just hade kommit ner från Mount Everest, ty de festade mycket bullersamt och tog fram diverse medsmuslade flaskor Martini och Sherry. Deras stämning var så hög att ledningen måste dämpa dem en aning med att byta ut ett kassettband upphetsande Bach-musik (i

raffinerad orkestrering) mot ett band med den mest saktmodiga och kontemplativa tänkbara tibetanska tempelmusik.

Mitt hotell "*Marco Polo Guest House*", som rekommenderats mig av Franco, var trevligt och väl skött (4,40 dollar per natt), men det fanns ingen papperskorg på rummet, och badrummet var offentligt med en klosett som inte fungerade. För att spola måste man själv sticka ner handen i spolvattnet och lyfta upp proppen. Det hade kunnat vara värre. Duschen fanns i samma skrub, så att vanligen när man gick på toaletten var allting genomdränkt. Ibland fanns det varmvatten och ibland inte. Detta är hög Kathmandu-standard.

Bäst av allt var emellertid mänskorna. Nepaleserna kan i regel engelska, och de är ytterst förbindliga och hjälpsamma, ibland litet för. När jag en gång stannade för att fråga om vägen gav sig inte min hjälpare förrän han hade ritat upp en hel detaljerad karta åt mig. Många försöker sälja cannabis, men de menar inget ont därmed. De gör det för att behaga de rikaste dollarturisterna, i regel amerikaner, för att tjäna och behaga dessa.

Men framför allt är Kathmandu den stora Himalaya-metropolen. Det är en utveckling som Kathmandu uppvisar som även Lhasa borde ha fått. I stället är Kathmandu den blomstrande centralmarknaden i Himalaya medan Lhasa av kineserna reducerats till ett koncentrationsläger. Det är bara att hoppas, att obalansen skall åtgärdas, så att Kathmandu och Lhasa kan stå på samma nivå och konkurrera med varandra, i stället för att Kathmandu skall få vara utan konkurrens och Lhasa helt utslaget av kinesisk terror.

I nästa nummer : *Den långa vägen till Bodhgaya.*